Razvoj sveučilišnog nakladništva u Grazu

Slijepčević, Tanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:686672

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij Informatologije
Tanja Slijepčević

Razvoj sveučilišnog nakladništva u Grazu

Završni rad
Mentor: izv.prof.dr.sc. Zoran Velagić
Komentor: Josipa Selthofer, asistentica

Osijek, 2012

Sadržaj:

1. Sažetak……2
2. Uvod……....3
3. Sveučilišno nakladništvo……4
3.1. Definicija i kontekst……4
3.2. Povijesni pregled……..7
3.3. Kriza u sveučilišnom nakladništvu……..9
4. Sveučilište u Grazu…….....……13
4.1. Povijest sveučilišta……13
4.2. Nakladnička djelatnost na sveučilištu……...15
5. Zaključak……...……17
6. Literatura…….……..18
7. Prilozi……19

1. Sažetak

U ovome radu će se govoriti o akademskom nakladništvu. Akademsko, odnosno sveučilišno nakladništvo, se može definirati kao grana nakladništva koja se bavi objavljivanjem akademskih istraživanja i otkrića. Razvilo se u 17. stoljeću, koje je bilo ključno za razvoj moderne znanosti. Tada su se pojavili prvi časopisi, koji su ubrzali komunikaciju između znanstvenika i time omogućili brže i efikasnije istraživanje kao i dolaženje do točnih rezultata.

Nadalje, u radu će se objasniti trenutno stanje u sveučilišnom nakladništvu. Glavni razlog zašto je došlo do krize u sveučilišnom nakladništvu su komercijalni nakladnici. Mali, neprofitni nakladnici ne mogu konkurirati velikim nakladničkim kućama, a problem se javlja u tome što se gubi glavni razlog izdavanja znanstvenih časopisa, a to je razvoj znanosti. Nadalje, prikazat će se povijest razvoja Sveučilišta u Grazu, od osnivanja 1585. godine do danas. Nastavit će se s sveučilišnim tiskom koji se otvorio 2006. godine na sveučilištu, te će se opisati njegov ustroj i cilj. Sveučilišni tisak je još uvijek u vlasništvu sveučilišta, pa je zbog toga održao svoju glavnu, neprofitnu svrhu, a to je pomoć razvoju znanosti. Na kraju će se izložiti zaključci i razlike između neprofitnih i komercijalnih nakladničkih kuća, te koja je vrsta bolja za akademsko polje objavljivanja.

Ključne riječi: sveučilišno nakladništvo, Karl Franzens Sveučilište u Grazu, kriza u akademskom nakladništvu

2. Uvod

Sveučilišta su oduvijek bila izvori znanja i središte akademskog i znanstvenog istraživanja. Još u 12. stoljeću, nakon otvaranja prvog sveučilišta u Sorbonni, skriptoriji se sele iz samostana i crkvi na sveučilišta. Knjižnice pri sveučilištima, muzejima, znanstvenim institucijama koje su imale točno određene zadatke da zadovoljavaju potrebe onih kojima su te knjižnice pripadale, postaju nezaobilazni instrumenti znanstvenog rada.

Uz prva sveučilišta se počinje rađati akademsko nakladništvo, prvo u skriptorijima tako što su se dokumenti prepisivali, a nakon izuma tiskarskog stroja u tiskarama pri sveučilištima. Razvojem znanstvene misli u 17. stoljeću dolazi do velikog napretka u znanstvenoj komunikaciji i osnivaju se prvi časopisi. Znanstvenici su do tada izmjenjivali ideje i otkrića tako što su se dopisivali, što je povlačilo za sobom dosta problema. Jedan od najvećih je bio nepostojanje kontrole informacija i pristrano vrednovanje otkrića, jer u to vrijeme recenzenti nisu postojali.

U posljednjih 20 godina akademsko nakladništvo se suočava s krizom. Glavni problem je u tome što su komercijalni nakladnici preuzeli najcjenjenije i najprofitabilnije znanstvene časopise te tako kontroliraju cijene, koje često budu previsoke. Zbog toga brojne knjižnice moraju otkazati pretplatu, iako određeni časopis može biti vrlo bitan za tu instituciju ili sveučilište.

Na primjeru Sveučilišta u Grazu, Austriji, vidi se kako male nakladničke kuće funkcioniraju. Njima nije profit glavni cilj već širenje znanja i ulaganje u znanost. Na taj način svi najviše profitiraju, i akademici imaju slobodu rada i objavljivanja bez pritiska komercijalnih nakladnika.

3. Sveučilišno nakladništvo

3.1. Definicija i kontekst

Nakladništvo se može definirati kao trgovina koja se bavi pravljenjem i prodavanjem knjiga, kao i drugih proizvoda znanja, kao što je glazba, umjetnost, fotografija, karte i slično.[1] Izdavaštvo se može definirati kao djelatnost koja organizira proces objavljivanja djela, odnosno financira objavljivanje i distribuciju knjiga,od pripreme rukopisa do prodaje. Ima dvije dimenzije. Kao gospodarska grana, ono ima svoj osnovni gospodarski cilj, a to je profit; druga dimenzija je kulturološka.[2]

Polja nakladništva se definiraju po vrstama publikacija koje objavljuju. Polje komercijalnog nakladništva se bavi objavljivanjem publikacija primjerenih za širu publiku. Polje knjige za djecu se bavi objavljivanjem slikovnica koje uvijek moraju biti oblikovane na način da su prikladne određeni uzrast te u tom procesu sudjeluju pisci, ilustratori i pedagozi. Nadalje, polje periodičkih nakladničkih proizvoda uključuje znanstvene, stručne i popularno-znanstvene časopise, te zbornike radova sa skupova. Na kraju, tu je polje školskog, stručnog i popularno-znanstvenog nakladništva te polje znanstvenog i akademskog nakladništva. Iz ovakve podjele je jasno da su nakladnička polja isprepletena te da granice pojedinih polja mogu ulaziti u druga polja, a pojedini nakladnički proizvodi mogu pripadati raznim poljima.[3]

Akademsko, odnosno sveučilišno nakladništvo, se može definirati kao grana nakladništva koja se bavi objavljivanjem akademskih istraživanja i otkrića. Većina akademskih radova je objavljena u obliku članka u časopisu, teze ili knjige.

Sveučilišno izdavaštvo je vezano za sveučilište i znanstvenike i profesore koji objavljuju pri tome sveučilištu, dok akademsko nakladništvo obuhvaća znanstvenike i publikacije koje nisu vezane za neku instituciju. Temeljna je zadaća izdavačke djelatnosti da doprinosi razvitku nastavnih, znanstvenih, obrazovnih i drugih djelatnosti sveučilišta te poticanju stvaralaštva u njima. U takve publikacije pripada i tzv. siva literatura, pod kojom se podrazumijevaju patenti, izvještaji, prezentacije i slično.[4]

---

[1] International encyclopedia of information and library science / edited by John Feather and Paul Sturges. London; New York : Routledge, cop. 2003.

[2] Kovač, M. Tomašević, N. Knjiga, tranzicija, iluzija. Zagreb: Naklada Ljevak, 2009.

[3] Jelušić, S. Ogledi u nakladništvu. Zagreb: Naklada Ljevak, 2012.

[4] Academic publishing//Wikipedia, free encyclopedia. 2001. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Academic_publishing (2012-09-07)

Sveučilišni tisak (university press) je akademska, neprofitna nakladnička kuća. Najčešće se nalazi pri sveučilištu koje se bavi znanstvenoistraživačkim radom i ulaže u to polje djelovanja. Najčešće objavljuju znanstvene radove, a kako bi smanjili troškove ponekad izdaju udžbenike i popularno znanstvenu literaturu. Cambridge University Press i Oxford University Press su dva najstarija i najveća sveučilišna tiska.[5]

Put objavljivanja knjige, od rukopisa do tiskanja, se razlikuje s obzirom na vrstu odnosno sadržaj knjige. Akademski pisci prvo moraju razviti prijedlog za knjigu, koji uključuje pregled sadržaja, kratak pregled glavnih ideja i rezultata, nekoliko poglavlja za primjer, te napraviti usporedbu sa ostalim sličnim naslovima od drugih izdavača i te napraviti procjenu potrebe tržišta za takvim naslovom. Nadalje, rukopis moraju poslati potencijalnim izdavačima na procjenu. Nakon odbijanja prvog izdavača, autor mora prilagođavati ponudu drugom izdavaču i tek onda ponovo slati ponudu. Ovaj posao može za autora obavljati njegov agent, koji pregovara s potencijalnim nakladnicima, a nakon prihvaćanja rukopisa, i s urednikom.[6] Nadalje, u akademskom nakladništvu rukopis mora proći postupak recenzije. Razlog može biti da se rukopis odbije ili da se nakladnik učvrsti u svojoj odluci da se radi o kvalitetnom rukopisu. Također, razlog može biti i to što pri traženju subvencije za objavljivanje rukopisa nailazi na za zahtjeve potencijalnog financijera da priloži recenzije uglednih stručnjaka. Nadalje, rukopis mora proći kroz uređivački rad na rukopisu, odnosno kroz redaktorsku, lektorsku i korektorsku pripremu kako bi rukopis bio bez grešaka. Na kraju, rukopis prolazi kroz grafičko-likovnu pripremu, koja obuhvaća dizajniranje naslovnice, prikupljanje i uređivanje ilustracija te određivanje grafičkih karakteristika sloga.[7]

Sveučilišno nakladništvo je zahtjevno polje koje posluje u bitno drukčijem društvenom kontekstu od komercijalnog nakladništva. Mnogi naslovi doživljavaju ponovljena izdanja, koja su često proširena i dopunjena, kako bi se odgovorilo na konkurentna izdanja, ali i pratilo nova znanstvena dostignuća na različitim područjima znanosti.[8]

Krajem 20. stoljeća svjetskom nakladničkom scenom znanstvenog nakladničkog polja dominiralo je nekoliko velikih nakladnika: Pearson, Reed Elsevier, The Thompson Corporation,

[5] University press//Wikipedia, free encyclopedia. 2001.URL: http://en.wikipedia.org/wiki/University_press (2012-09-07)

[6] Shaw, Victor N.: Scholarly Publishing: Reforms for User Friendliness and System Efficiency. // Journal of Scholarly Publishing, Apr2009, Vol. 40 Issue 3, p241-262

[7] Jelušić, S. Nav. Dj.

[8] Jelušić, S. Nav. Dj.

Walters Kluwer, McGraw-Hill i Harcourt. Ti su nakladnici ostvarivali najveće prodaje na američkom tržištu, koje je najveće svjetsko tržište znanstvene literature.[9]

Najveći korisnici usluga tih nakladnika su istraživačke i obrazovne institucije, posebno njihove knjižnice, a neposredno ovise o broju i imovinskom stanju redovitih i izvanrednih studenata, te o stavu knjižničara, istraživača i profesora. Naravno, glavni problem je proračun knjižnica i koliko se iz proračuna odvaja za znanstvene publikacije. Jedan od problema unazad 20 godina je promjena u znanstvenom izdavaštvu. Sve veći broj znanstvenika objavljuje u znanstvenim časopisima, daleko više no što objavljuje knjige.[10]

Kao što je već napomenuto, komercijalni nakladnici najviše objavljuju znanstvene časopise i drže monopol u tom području. Zbog raznovrsnog poslovanja i ulaganja u nove projekte, mali nakladnici ne mogu konkurirati novčano. Akademsko nakladništvo je najisplativije područje poslovanja, od prodaje znanstvenih časopisa koji su potrebni akademicima za daljnje istraživanje, do udžbenika i literature potrebne studentima za studiranje. Nadalje, samo tržište je specifično jer se publikacije objavljuju i prodaju određenoj grupi ljudi za koju je knjiga ili časopis napravljen. Zbog toga se u procesu objavljivanja i prodaje mora pristupiti drugačije nego u komercijalnom nakladništvu.

[9] Isto

[10] Isto

3.2. Povijesni pregled

Znanstvena komunikacija, kao razmjena znanja i informacija među znanstvenicima, je jedna od najvažnijih segmenata ljudske komunikacije. Komunikacija se sastoji od četiri subjekta: znanstvenika koji je proizvođač znanstvenih informacija, izdavača koji je prenositelj znanstvenih informacija, knjižničara koji je posrednik između nakladnika i znanstvenika te ponovo znanstvenik kao korisnik znanstvenih informacija. Uloga znanstvenika se neprestano mijenja, jer on proizvodeći novu informaciju postaje ujedno i korisnik znanstvenih, već ranije objavljenih informacija.[11]

Moderna znanost je nastala u 17. stoljeću, razdobljem novovjekovne filozofije koja kao temeljni problem ističe pitanje metode znanstvene spoznaje. Njeni začetnici su bili Rene Descartes i Francis Bacon jer su obojica u središte svog interesa stavili pitanje postupka znanstvenog istraživanja. Novo eksperimentiranje znanošću u 17. stoljeću je dovelo do rasta znanstvene produkcije. Znanstvenici su počeli uviđati važnost intelektualnog vlasništva nad proizvodima ljudskog uma. Potreba znanstvenika za zaštitom intelektualnog vlasništva je bila jedan od osnovnih razloga nastanka prvih znanstvenih časopisa.[12]

Zbog nepraktičnosti i sporosti neformalne komunikacije, kao i problema vrednovanja znanstvenih rezultata, pokrenute su različite udruge znanstvenika. Cilj im je bio promovirati istraživanja organiziranjem sastanaka na kojima su zainteresirani znanstvenici razgovarali o prošlim, sadašnjim i budućim istraživanjima. Prva udruga je bila Akademia dei Licei iz Rima, koja je djelovala od 1600. do 1630. godine. Važna je zbog toga što je 1609. godine objavila zbornik rasprava sa svojih sastanaka pod nazivom Gesta Lynceorum. To je ujedno i najstarija publikacija koju je izdala jedna znanstvena udruga.[13]

Početak komunikacije među znanstvenicima je bio nužan i prvo se odvijao neformalnim putem, kroz pisma i razgovore. No, postoje brojni nedostaci takve vrste komunikacije. Jedan od njih je premali krug sudionika, problem pri kontroli kvalitete informacija koja u to vrijeme nije postojala, pristranost pri vrednovanju dobivenih informacija zbog nedostatka objektivnog parametra te najvažnije, nedostupnost informacija široj znanstvenoj zajednici. Zbog toga je

[11] Grgić, Ivana. Kriza izdavaštva znanstvenih časopisa. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 47, 1/2(2004)

[12] Hebrang Grgić, Ivana. 17. Stoljeće – prekretnica u razvoju moderne znanosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 50, 1/2(2007)

[13] Isto

nastao znanstveni časopis, kao rezultat nastojanja znanstvenika da svoj rad učine dostupnim i potrebe za dostupnošću rezultata drugih znanstvenika. Na taj način se moglo doći do puno lakše razmjene ideja i otkrića te se omogućilo uključivanje drugih znanstvenika u rad i istraživanja.[14]

Prvi broj prvoga znanstvenog časopisa je izašao u Francuskoj 5. siječnja 1665. godine, pod nazivom Journal des sçavans. Sçavans je stara francuska riječ odnosno rani oblik riječi savants, što znači znanstvenici.[15] Osnovao ga je Dennis de Sallo, francuski odvjetnik i pisac iz Pariza, pod pseudonimom Sieur d'Hédouville.[16]

Neke od članaka koji su se nalazili u tom časopisu danas se ne bi mogli smatrati znanstvenim sadržajem, kao što su osmrtnice, povijest crkve i pravni izvještaji. Časopis je prestao izlaziti za vrijeme Francuske revolucije, no ponovno se pojavio 1797. pod novim imenom: Journal des savantes. Počeo je regularno izlaziti tek 1816. kada se i sadržaj časopisa promijenio. Od tada, časopis se počeo baviti književnim temama čime je potpuno zamijenio svoju prvotnu ulogu objavljivanja znanstvenih otkrića.[17]

Journal des scavans je pomogao u komunikaciji između znanstvenih udruga i šire javnosti te je postao modelom za vrstu časopisa koji se danas naziva popularnoznanstveni.[18]

Dva mjeseca nakon prvog objavljivanja Journal des sçavans, u Engleskoj je počeo izlaziti časopis Philosophical transactions. Urednik je bio Henry Oldenburg, tajnik Kraljevskog društva koje je i potaklo izdavanje časopisa. Časopis je bio zaslužan za važne principe znanstvenih prioriteta kao i recenziranja, koji su postali centar osnivanja svih ostalih znanstvenoj časopisa od tada pa nadalje.[19]

Prvi znanstveni časopisi bili tematski općeniti. Iako su se razlikovali od današnjih znanstvenih časopisa, imali su istu funkciju kao i danas. Cilj im je bio informiranje znanstvenika o najnovijim otkrićima u različitim područjima znanosti.

---

[14] Grgić, Ivana. Nav. Dj.

[15] Recent aqusitions. //Dibner Library News 1,2(2000) URL: http://www.sil.si.edu/SILPublications/Dibner-Library-News/v1-n2-fall-2000-dibner-news.pdf (2012-09-07)

[16] Chisholm, Hugh, "Sallo, Denis de". Encyclopædia Britannica (11th ed.). Cambridge University Press, 1911.

[17] Grgić, Ivana. Nav. Dj.

[18] Hebrang Grgić, Ivana. Nav. Dj.

[19] Royal Society Publishing. URL: http://rstl.royalsocietypublishing.org/ (2012-09-07)

3.3. Kriza u sveučilišnom nakladništvu

Rad znanstvenika kao proizvođača novih informacija financira znanstvena ustanova u kojoj je zaposlen (fakultet, institut i slično). U nastojanju da proizvede nove informacije, znanstvenik koristi informacije koje su proizveli drugi znanstvenici prije njega. Te informacije su mu dostupne u obliku znanstvenih članaka, znanstvenih skupova, konferencija, zbornika i neformalnih kontakata. Također postoji i hijerarhija među časopisima koja je temeljena na godinama izlaženja, a najčešće se dokazuje faktorima utjecaja koji dokazuju mjeru učestalosti citiranja znanstvenog članka u radovima drugih autora, tijekom određenog razdoblja. Naravno, najprestižniji i najpoznatiji časopisi su oni s najviše citiranosti. Kvalitetu takvih časopisa jamče renomirani recenzenti, koji su vrhunski stručnjaci u znanstvenom području kojim se časopis bavi.[20]

Drugi čimbenik u procesu znanstvene komunikacije su izdavači, jer znanstvene informacije postanu nevažne i padnu u zaborav ako nisu objavljene i time učinjene dostupnima znanstvenoj zajednici. Na taj način će se one moći provjeriti, vrednovati i koristiti za daljnja istraživanja.[21]

Izdavači prvih znanstvenih časopisa su bili sami znanstvenici, odnosno znanstvene udruge u kojima su se okupljali odnosno znanstvene ustanove u kojima su radili. Cilj tih izdavača je bio širenje i dostupnost znanstvenih informacija u svrhu napretka znanosti. Takvi, neprofitabilni izdavači postoje i danas, ali su u manjini jer su većinom veliki, komercijalni nakladnici kupili časopise za koje su znali da su kvalitetni i prihvaćeni među znanstvenicima. Problem se javlja u tome što komercijalni nakladnici imaju značajnu prednost nad neprofitabilnim izdavačima: izdaju veći broj časopisa, veći su im prihodi i mogu više riskirati npr. u ulaganje u novi časopis ili dizanje cijene starog.[22]

Dolazak elektroničkog nakladništva i objavljivanja članaka i časopisa u elektroničkom obliku je isprva uzrokovao protivljenje nakladnika jer su bili svjesni da pojava novog oblika objavljivanja ugrožava stare uhodane modele vezane uz tiskane časopise. Ipak, uskoro su shvatili da ne mogu zanemarivati novu tehnologiju. Izradili su modele u kojima vežu pretplate na tiskane inačice

[20] Grgić, Ivana. Nav. Dj.

[21] Isto

[22] Isto

časopisa s onima za elektroničke inačice i kojima prodaju pristupe elektroničkim bazama podataka. Ključni faktor u novom poretku su bile knjižnice.[23]

Knjižnice se smatraju posrednici objavljenih informacija između izdavača i znanstvenika. Znanstvenik koji želi biti u toku s novim i važnim informacijama neće kupiti sve časopise koji su mu potrebni u njegovu radu. Zato je važno posredništvo knjižnica koje djeluju u sklopu sveučilišta, instituta ili neke druge znanstvene ustanove. Potpunost zbirke časopisa jedan je od pokazatelja kvalitete pojedine knjižnice i to je bitan razlog zbog kojeg su knjižnice, bez obzira na cijenu, nastojale nabavljati časopise (čak ako je to značilo da moraju nabavljati manje knjiga ili druge vrste građe). Knjižničari su, za razliku od izdavača, brzo prihvatili digitalni oblik časopisa u nadi da će on smanjiti troškove nabave i poslovanja.[24]

Znanstvenici kao korisnici znanstvenih informacija četvrta su karika lanca znanstvene komunikacije kojom se zatvara komunikacijski krug. Znanstvenici u svojem radu zapravo imaju dvostruku ulogu – ulogu korisnika i ulogu proizvođača informacija. Te se dvije uloge isprepliću i jedna je nezamisliva bez druge. Znanstvenici korisnici informacija zapravo koriste već postojeće informacije stvarajući nove. Oni pri tom ovise o knjižnicama kao posrednicima informacija, odnosno mjestima koja će im omogućiti pristup informacijama, a time i daljnji napredak u radu. Polazišna točka i središte znanstvene komunikacije sam je znanstvenik, koji ima najveću korist od vlastitog rada.

Nakon Drugoga svjetskog rata započeo je nagli razvoj znanosti. Iz godine u godinu povećavao se broj znanstvenika, a time i količina znanstvenih informacija i znanstvenih časopisa u kojima su one objavljivane. Izdavači znanstvenih časopisa, bilo komercijalni bilo nekomercijalni, postaju svjesni da ne mogu objavljivati sve te zbog toga moraju naći jedinstven način biranja najkvalitetnijih i najprofitabilnijih časopisa. Zbog toga su stvorili sustav kontrole kvalitete kako bi bili sigurni da objavljuju pouzdane informacije koje će znanstvenici željeti čitati jer će im koristiti u znanstvenom radu. Sustav se temelji na mišljenima recenzenata o pojedinim člancima, a recenzenti su renomirani znanstvenici, stručnjaci za pojedina područja koje bira uredništvo časopisa. Recenzija je pouzdan način kontrole kvalitete znanstvenih informacija te je zbog toga postala temelj stvaranja hijerarhije među časopisima. Znanstvenici žele svoje radove objavljivati u časopisima koji su najbolje recenzirani odnosno najkvalitetniji, a žele i čitati radove objavljene u takvim časopisima kako bi njihov daljnji rad bio utemeljen na pouzdanim podacima.[25]

[23] Isto

[24] Isto

[25] Isto

No, kako su komercijalni izdavači koji imaju monopol na tržištu preuzeli objavljivanje najkvalitetnijih časopisa, nastaje "začarani krug" koji najviše pogađa znanstvene ustanove.
Znanstvena institucija daje novac za znanstveni rad koji će objaviti znanstvenik koji radi za tu ustanovu. Znanstvenik se odriče ekonomskog aspekta autorskog prava potpisujući ugovore o prijenosu autorskih prava na rad besplatno ili čak plaća nakladnicima da rezultate njegova rada objave u određenom časopisu, zbog prestiža i vlastitog napretka u struci. Izdavači objavljuju znanstvene informacije i prodaju ih u obliku časopisa, između ostalih i znanstvenoj ustanovi koja je financirala stvaranje tih informacija. Povećavanjem cijena pretplata korisniku se otežava pristup informacijama koje je stvorio on sam ili njegovi kolege.[26]
Samoarhiviranje je elektronički način objavljivanja koji omogućava znanstvenicima i znanstvenim ustanovama mogućnost samostalnog objavljivanja članaka čineći ih tako vidljivim i dostupnim odnosno besplatnim široj znanstvenoj zajednici. Na taj način se znanstvenici mogu oduprijeti komercijalnim nakladnicima i smanjiti njihov monopol na tržištu. Polaganje dokumenta podrazumijeva otvaranje jednostavnog sučelja u koje autor stavlja metapodatke (datum,naslov i slično) i veže ih za cjelovit tekst. Na taj način nastaju arhivi. Različiti arhivi, dijeleći iste metapodatke, međusobno povezuju sadržaje i prave veliku bazu članaka.[27]
Autor može samoarhivirati znanstveni članak koji nije recenziran, a namijenjen je objavljivanju u časopisu. Ukoliko autor prenese na izdavača recenziranu inačicu koja je prihvaćena u časopisu za objavljivanje, on je nema pravo samoarhivirati, osim ako je nerecenzirana inačica pohranjena prije postupka recenzije. U tom slučaju ta verzija može ostati dostupna. Iako problem samoarhiviranja leži u činjenici da u znanstvenoj zajednici objavljivanje podrazumijeva prihvaćanje članka od strane znanstvenog časopisa i objavljivanje nakon provedena recenzentskog postupka, taj je sustav odgovor znanstvenika na politiku profitabilnih izdavača. Kao proizvođači i korisnici informacija te kao vlasnici autorskog prava na svoje intelektualne proizvode, oni smatraju da ih imaju pravo učiniti dostupnim što široj znanstvenoj javnosti.[28]

Kako bi akademsko izdavaštvo uspjelo kao biznis, izdavači moraju uvjeriti knjižnice da se trebaju pretplatiti upravo na njihov časopis. No, jedan od problema je dakako ekonomska

[26] McGuigan, Glenn S. Russell, Robert D. The Business of Academic Publishing: A Strategic Analysis of the Academic Journal Publishing Industry and its Impact on the Future of Scholarly Publishing//Electronic Journal of Academic and Special Librarianship. 9,3 (2008)
URL: http://southernlibrarianship.icaap.org/content/v09n03/mcguigan_g01.html (2012-09-09)

[27] Grgić, Ivana. Nav. Dj-

[28] Isto

kriza i nedostatak novaca, što je dovelo do smanjenja pretplata na akademske časopise. Međutim, izbirljivost knjižnica je pomogla u tome da se održi visok standard akademskih časopisa. To je dovelo do problema gdje nakladnici objavljuju samo radi profita, a ne zbog akademskog razvoja i doprinosa akademskoj zajednici. Taj problem se javio zbog toga što su komercijalni nakladnici preuzeli objavljivanje akademskih članaka zato što su uvidjeli profit koji stoji iza tog posla.

4. Sveučilište u Grazu

4.1. Povijest sveučilišta

Karl Franzens sveučilište u Grazu je osnovano 1585. godine, što ga čini drugim najstarijim sveučilištem u Austriji. Ima dugu povijest koja je obilježena crkvenim previranjima i mijenjanjima vlasnika, kao i proširenjem na nove fakultete i otvaranjem za javnost.

Sveučilište u Grazu osnovano je za vrijeme protureformacije te duguje svoje postojanje nadvojvodi Karlu von Steiermark. Nadvojvoda je 1584. godine zatražio da mu papa Grgur XIII. da autonomnu sveučilišnu privilegiju na isusovačkom fakultetu u Grazu. Naime, taj Fakultet je već bio osnovan 1578. godine, te je imao studije teologije i filozofije. Otvaranje sveučilišta je javno objavljeno tek 15. travnja 1586. godine, iako je dokument potpisan puno ranije. Ovaj događaj je obilježen potpisom pape Sixta V., dok je pismo priznavanja cara Rudolfa II. uslijedilo nedugo zatim.[29]

Nadvojvoda je obdario sveučilište godišnjim prihodima te je Vlada davala sveučilištu određeni postotak iz kraljevske blagajne. Bula pape Sixta V. obvezivala je isusovačke svećenike za davanje javnih lekcija iz teologije, filozofije i liberalnih umjetnosti, kao što je i bio običaj u drugim školama ovoga karaktera. Prva godina za studente na sveučilištu počela je 1586. Godine.[30]

Nadvojvoda Ferdinand je potpisao novi dokument o stvaranju institucije koju je njegov otac otvorio, potvrđujući njegovu svrhu „u službi Svete Rimokatoličke Vjere“. Na taj način je omogućio sveučilištu sigurnu financijsku potporu. Sveučilište u Grazu je bilo središte aktivnosti isusovaca u njihovim naporima za povrat Steiermark pokrajine na katoličanstvo. Godine 1604. Georg Stobäus von Palmburg, biskup od Lavanta, je zagovarao daljnje širenje Sveučilišta u Grazu pored svog osoblja fakulteta sudske prakse. No, iako su pregovori poduzeti s ciljem dogovora između institucija i Vlade, Vlada je inzistirala da autonomija sveučilišta ostane nedirnuta te su zbog toga pregovori ostali neriješeni, sve do raspuštanja isusovačkog reda.[31]

Nakon osnivanja privatnih tečajeva u Grazu u praksi izvan sveučilišta, i izvršenja reforme o teološkim i filozofskim studijima, sveučilište je smješteno pod nadzor od Državne komisije za

[29] Hoeber, Karl. "University of Graz." The Catholic Encyclopedia. Vol. 6. New York: Robert Appleton Company, 1909. URL: http://www.newadvent.org/cathen/06733d.htm (2012-09-08)

[30] Isto

[31] Isto

studije, 1760. Godine, određenog za tu svrhu, a time i izgubio gotovo u cijelosti svoj crkveni karakter. Zbog prestanka djelovanja isusovaca na tome sveučilištu, zadnja godina za studenta je bila 1773. Sveučilište je postalo državna institucija, a njegov materijalni imetak zaplijenjen za javne riznice. Tijek nastave na sveučilištu preuređen je u skladu s pravilima novoosnovane carske komisije studija za Sveučilište u Beču. U zimu 1778. godine svečano je priključen Pravni fakultet. Na kraju 1782. godine Josip II je izdao uredbu o pretvaranju sveučilišta u licej s četiri fakulteta i pravo na dodjelu diploma u teologiji i filozofiji. No, 1827. godine licej je dobio svoje staro ime i postao ponovno sveučilište kroz priznanje cara Franje.[32]

Po njemu je sveučilište dobilo današnje ime - Karl-Franzens-Universität, odnosno sveučilište Karla Franje. Poznati pisci i znanstvenici su radili i studirali na tom sveučilištu, među njima Ivo Andrić, Juraj Habdelić i Erwin Schrödinger.

U Grazu postoji šest različitih sveučilišta. Najveće je Karl Franzens sveučilište, koje ima oko 28 000 studenata. Nadalje, postoji Tehničko sveučilište, Medicinsko sveučilište, Sveučilište za glazbu i umjetnost, te dva sveučilišta za primijenjenu umjetnost, FH Joanneum i FH Campus02.

[32] Isto

4.2. Nakladnička djelatnost na sveučilištu

Do otvaranja ureda za izdavaštvo 2006. godine, ovo sveučilište nije imalo nikakvu nakladničku djelatnost koja je bila vezana baš za njegov rad. Graz kao grad je imao, i još uvijek ima, nakladničku kuću pa su se publikacije objavljivale na taj način ili preko ureda za izdavaštvo koji djeluje u Beču. Ured za izdavaštvo u Beču je zapravo dio Oxford University Press nakladničke kuće, koja ima svoje ogranke po cijelom svijetu.

Graz ured za izdavaštvo sebe vidi kao novinski pratilac sveučilišta Karl Franzens u Grazu. Karakterizira ga istraživanje i kvalitetan sadržaj, od disertacija, teza do diplomskih radova, koje su otvorene za akademsku i neakademsku javnost. Nadalje, izložene su skripte i udžbenici sa sveučilišta, kako bi im svatko mogao pristupiti.[33]

Graz ured za izdavaštvo je osnovan 2006. godine i u početnoj fazi svoje djelatnosti se smatrao pratiocem Izdavačke kuće u Grazu. Publikacije su tiskane u standardnom izdanju od 250 komada i dostupne su i bilo kojoj knjižari, preko Internet kupnje ili izravno na sveučilištu. Za Graz University Press komercijalno izdavanje i prodaja nije glavni cilj njihovog rada. Izdavač, u ovome slučaju, vidi sebe više kao alat za postizanje ciljeva koji će doprinijeti boljoj komunikaciji među znanstvenicima i novim otkrićima. Ostale izdavačke kuće bi možda odbile neke znanstvenike i akademike, koji su zainteresirani za objavljivanje za neakademsku publiku, zbog mogućeg nedovoljnog broja čitatelja, neisplativosti, nepoznatog ili anonimnog autora, ili zato što je neka tema kontroverzna. Zbog toga odbor Graz University Press izdavačke kuće želi osigurati jednaku priliku i mogućnosti za svakog autora, bez iznimke. Odbor, koji se sastoji od predstavnika iz svih pet fakulteta i rektorata, odlučuje i bira članke koji će biti objavljeni.[34]

Zbog svoje neprofitne orijentacije, Graz University Press omogućuje postizanje različitih ciljeva u svrhu boljeg obrazovanja i razvoja znanosti. Jedan od glavnih ciljeva je neovisnost znanosti i podučavanja. Pod tim se smatra da je Graz University Press platforma za sva znanstvena pitanja i prema tome promovira potpunu slobodu znanosti, istraživanja i podučavanja. Također, jedan od glavnih ciljeva im je promoviranje mladih znanstvenika i akademika. Dakle, kroz objavljivanje članaka i teza mladih znanstvenika omogućava im se nastavak istraživačkog rada i daljnje školovanje i podučavanje, te se time omogućava promocija mladih znanstvenika. Razmjena

[33] Karl Franzens Universitait Graz. Verlag. URL: http://www.uni-graz.at/en/bdr8www/bdr8www_verlag1.htm

[34] Eine Chance auf Publikation für unbekannte AutorInnen und kontroverse Themen //Der Grazer Universitätsverlag. URL: http://www.uni-graz.at/spes3www_06.12.06_projektdarstellung_universitaetsverlag.pdf (2012-09-08)

znanja i ideja između sveučilišta u Grazu je jedan od temelja rada Graz University Pressa. Zbog rada i objavljivanja članaka i knjiga znanstvenika i akademika, cijela austrijska pokrajina Štajerska je dobila međunarodni ugled i poboljšala percepciju sveučilišta i pojedinaca na međunarodnoj razini.[35]

Graz University Press je osnovan na vlastitim financijskim resursima i resursima iz provincijskog financiranja. To se do sada pokazalo kao isplativa i dobra ideja s obzirom na rezultate. Takva vrsta usluge je bila potrebna u tom području te je poboljšala ugled i reputaciju sveučilišta u Grazu.[36] Baš zbog takvog koncepta ureda za izdavaštvo uspijeva, jer nije vezan za veliku nakladničku kuću, pa na taj način održava svoju neovisnost u biranju članaka i njihovom objavljivanju.

U posljednjih šest godina rada objavljene su različite vrste znanstvenih publikacija. Jedna od prvih izdanih znanstvenih monografskih publikacija je „Povijest Karl-Franzens Sveučilišta u Grazu od najstarijih vremena do godine 2005“ Höflechner Waltera, objavljena 2006. godine. Do sada je objavljeno 26 monografskih publikacija u tiskanom obliku, dok je samo jednu monografiju moguće kupiti i u elektroničkom obliku. Također se objavljuju disertacije i teze, kojih je do sada objavljeno ukupno 37. U sklopu biblioteke pod nazivom “Montagsakademie“ objavljeno je šest knjiga odnosno godišnjaka koji sadrže radove poznatih predavača objavljenih u određenom razdoblju.[37]

Ured za izdavaštvo u Grazu se također bavi i objavljivanjem udžbenika. Objavljena je do sada monografija, u dva sveska, koja se bavi problemima osoba sa invaliditetom, te tri monografije u sklopu pravnog fakulteta. Nadalje, objavljena je monografija u četiri sveska pod nazivom “Scripta geo historica“, dok je u suradnji s Centrom za židovske studije objavljena dvosveščana monografija predavanja. Također je objavljeno sedam svezaka za Odsjek za povijest te tri za Odsjek za povijest umjetnosti. Ured za izdavaštvo u Grazu je do sada objavio jednu monografiju s izložbe te dvije monografije za studente glazbenih studija. Što se tiče periodičkih publikacija, Ured za izdavaštvo u Grazu izdaje časopis “Informationen fur Geschichtslehrer“, namijenjen studentima postdiplomskih studija Povijesti.[38] U grafikonu 1. se može vidjeti omjer objavljenih publikacija u postotcima.

[35] Isto

[36] Isto

[37] Karl Franzens Universitait Graz. Verlag. Katalog. URL: http://www.uni-graz.at/en/bdr8www/bdr8www_katalog.htm#habil (2012-09-18)

[38] Isto

5. Zaključak

Sedamnaesto stoljeće je bilo prijelomno što se tiče razvoja znanosti i novog pogleda na svijet. Revolucionarne ideje filozofa i znanstvenika Bacona i Descartesa te njihove teorije empirizma i racionalizma dovele su do potpuno novog pogleda na znanost. Jedan od najvažnijih postignuća tog doba je svakako napredak komunikacije među znanstvenicima i osnivanje prvih društava i prvog časopisa. Na taj način se komunikacija među znanstvenicima osjetno ubrzala i omogućila lakšu razmjenu ideja i znanstvenih otkrića. To je dovelo do bržeg razvoja znanosti i točnijih rezultata jer su znanstvenici dobivali povratne informacije na njihov rad te određenu vrstu recenzije. Prvi znanstveni časopis je bio Journal des sçavans, prvi put objavljen u Francuskoj 1665. godine.

Nagli razvoj znanosti je rezultirao povećanjem broja znanstvenika, gdje svaki od njih nastoji napredovati u karijeri objavljujući recenzirane znanstvene članke. To je dovelo do povećanja broja časopisa, ali i do veće konkurencije među znanstvenicima.

Sveučilišno odnosno akademsko nakladništvo je dugo bilo u rukama neprofitnih institucija i sveučilišta, kojima je bio glavni cilj širenje i dostupnost novih otkrića u svrhu napretka znanosti. Komercijalni izdavači, uvidjevši profit u akademskoj industriji, počinju otkupljivati poznate i cijenjene znanstvene časopise. Također podižu i cijene pretplata na znanstvene časopise kako bi što više zaradili, što dovodi do krize znanstvenog izdavaštva. Knjižnice su počele otkazivati pretplate pa su znanstvenici prikraćeni za kvalitetne informacije koje bi im mogle koristiti u daljnjem znanstvenom radu. No, pojavom elektroničkog izdavaštva znanstvenici ipak imaju mogućnost objavljivanja i lakšeg pristupa znanstvenim radovima preko interneta.

Sveučilište Karl Franzens u Grazu je 2006. godine otvorilo svoj sveučilišni tisak. Na taj način profesori i znanstvenici imaju mogućnost i slobodu izdavanja radova, a pošto su neprofitna organizacija sav novac se ulaže u daljnji napredak znanosti i istraživanja. Nadalje, na taj način se sveučilište otvorilo međunarodnoj publici i Graz je dobio međunarodni ugled. Ovakva praksa pokazuje da akademsko nakladništvo treba ostati u rukama institucija i sveučilišta, jer bi u protivnom, zbog želje za profitom, mogao izgubiti pravi smisao.

6. Literatura

Academic publishing//Wikipedia, free encyclopedia. 2001. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Academic_publishing (2012-09-07)

Chisholm, Hugh, "Sallo, Denis de". Encyclopædia Britannica (11th ed.). Cambridge University Press, 1911.

International encyclopedia of information and library science / edited by John Feather and Paul Sturges. London; New York : Routledge, cop. 2003.

Eine Chance auf Publikation für unbekannte AutorInnen und kontroverse Themen //Der Grazer Universitätsverlag. URL: http://www.uni-graz.at/spes3www_06.12.06_projektdarstellung_universitaetsverlag.pdf (2012-09-08)

Grgić, Ivana. Kriza izdavaštva znanstvenih časopisa. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 47, 1/2(2004)

Hebrang Grgić, Ivana. 17. Stoljeće – prekretnica u razvoju moderne znanosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 50, 1/2(2007)

Hoeber, Karl. "University of Graz." The Catholic Encyclopedia. Vol. 6. New York: Robert Appleton Company, 1909. URL: http://www.newadvent.org/cathen/06733d.htm (2012-09-08)

Jelušić, S. Ogledi u nakladništvu. Zagreb: Naklada Ljevak, 2012.

Karl Franzens Universitait Graz. Verlag. URL: http://www.uni-graz.at/en/bdr8www/bdr8www_verlag1.htm

Karl Franzens Universitait Graz. Verlag. Katalog. URL: http://www.uni-graz.at/en/bdr8www/bdr8www_katalog.htm#habil (2012-09-18)

Kovač, M. Tomašević, N. Knjiga, tranzicija, iluzija. Zagreb: Naklada Ljevak, 2009.

McGuigan, Glenn S. Russell, Robert D. The Business of Academic Publishing: A Strategic Analysis of the Academic Journal Publishing Industry and its Impact on the Future of Scholarly Publishing//Electronic Journal of Academic and Special Librarianship. 9,3 (2008) URL: http://southernlibrarianship.icaap.org/content/v09n03/mcguigan_g01.html (2012-09-09)

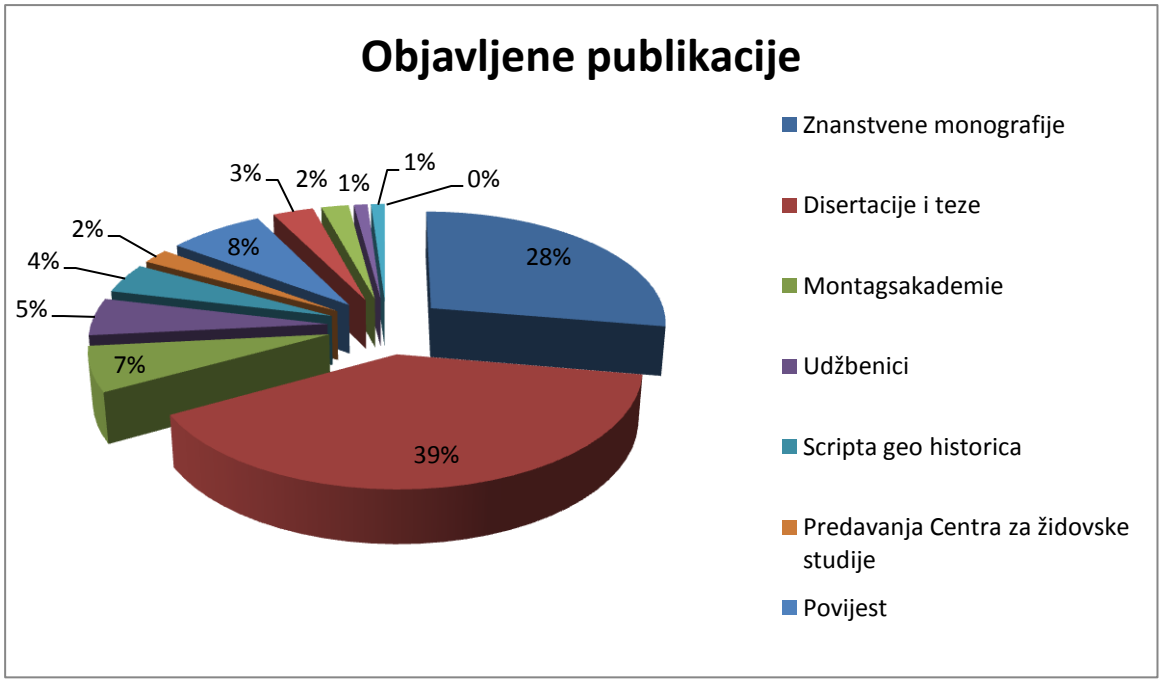
Recent aqusitions. //Dibner Library News 1,2(2000) URL: http://www.sil.si.edu/SILPublications/Dibner-Library-News/v1-n2-fall-2000-dibner-news.pdf (2012-09-07)

Royal Society Publishing. URL: http://rstl.royalsocietypublishing.org/ (2012-09-07)

Shaw, Victor N.: Scholarly Publishing: Reforms for User Friendliness and System Efficiency. // Journal of Scholarly Publishing, Apr2009, Vol. 40 Issue 3, p241-262

University press//Wikipedia, free encyclopedia. 2001.URL: http://en.wikipedia.org/wiki/University_press (2012-09-07)

7. Prilozi

Grafikon 1. Postotak objavljenih publikacija